

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΑΛΗΘΕΙΑ;

Από μικροί, ακούμε ότι πρέπει πάντα να λέμε την «αλήθεια». Ότι η αλήθεια είναι αρετή. Ότι πρέπει να συμμορφωνόμαστε με τις «αληθινές αξίες». Ότι όποιος δεν συμμορφώνεται με την «αλήθεια» είναι ψεύτης και πρέπει να τιμωρείται. Τι είναι όμως η αλήθεια; Είναι κάτι αντικειμενικό και ανεξάρτητο; Υπάρχει κάπου εκεί η αλήθεια σαν αυτοτελής ύπαρξη και όλοι εμείς πρέπει να την αναζητούμε και να συμμορφωνόμαστε με αυτήν; Τελικά ο τρόπος που αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο που μας περιβάλλει έχει να κάνει με το πώς αντιλαμβανόμαστε τη διαφορά αληθούς – ψευδούς. Ας δούμε μερικές απόψεις περί αυτού.

Ο Richard Rotry αναφέρει ότι δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα, που να ορίζεται απόλυτη αλήθεια. Όλες οι θεωρίες απλά παράγουν διεκδικήσεις περί της αλήθειας, δηλαδή σχετικές αλήθειες.

Οι εμπειριστές ορίζουν το πρότυπο της αλήθειας, σύμφωνα με τις εμπειρίες που αποκτώνται από τις πέντε αισθήσεις: Την όραση, την ακοή, την όσφρηση, την αφή και τη γεύση. Η θεωρία που ταιριάζει με τις αποκτηθείσες εμπειρίες, είναι η σωστή. Η θεωρία αυτή αντικατοπτρίζει τη μια και μοναδική αλήθεια. Τα γεγονότα την επαληθεύουν.

Οι ορθολογιστές κατασκευάζουν μια «λογική» σειρά γεγονότων, σύμφωνα με τη λογική αιτίας – αποτελέσματος. Κάθε γεγονός έχει μια αιτία. Το γεγονός αυτό, με τη σειρά του, μπορεί να είναι η αιτία για ένα άλλο αποτέλεσμα. Έτσι, με τη λογική αυτή, κατασκευάζεται το πρότυπο της μιας και μοναδικής αλήθειας, της αλήθειας των ορθολογιστών.

Οι θεωρία του «υπερπροσδιορισμού» (overdetermination) δεν είναι τίποτε άλλο, παρά η Διαλεκτική. Τα πάντα αλληλοεπηρεάζονται. Κάθε γεγονός και διαδικασία είναι σύγχρονα η αιτία και το αποτέλεσμα όλων των άλλων γεγονότων και διαδικασιών. Ο κόσμος είναι ένα περίπλοκο μίγμα διεργασιών, που συνέχεια αλλάζουν λόγω της αλληλοεπιρροής. Ο καθένας μας είναι ένα σημείο λήψης και εκπομπής δράσεων, που επηρεάζει και επηρεάζεται. Σε αυτή τη συνεχώς μεταβαλλόμενη κατάσταση, δεν υπάρχει ορισμός της απόλυτης αλήθειας. Υπάρχουν απλά ωθήσεις και έλξεις και υποκειμενική αντίληψη του καθενός μας, του τι είναι αλήθεια ή ψέμα, του τι είναι αληθές ή ψευδές.

Από τα παραπάνω είναι φανερό, ότι οι εμπειριστές και οι ορθολογιστές δέχονται ότι υπάρχει ένα και μοναδικό πρότυπο της αλήθειας και όποιος δεν συμμορφώνεται με αυτό είναι «προβληματικός». Τι σημαίνει αυτό; Μήπως η ίδια η θεωρία της αναζήτησης της αλήθειας παρουσιάζει προβλήματα στην ανθρώπινη ύπαρξη; Το ερώτημα αυτό απασχόλησε πολλούς φιλοσόφους. Ένας από αυτούς, σχεδόν σύγχρονος, ο Michael Foucault, υποστήριξε ότι χρησιμοποιείται ισχύς από τους λίγους, ώστε να μετατρέψουν τις δικές τους ιδέες περί του κόσμου (αλήθειας) στον ίδιο τον κόσμο. Οι ιδέες όλων των άλλων πρέπει να συμμορφώνονται με αυτή την «αλήθεια». Όποιος δεν συμμορφώνεται πρέπει να τιμωρείται. Η άποψη του

Foucault μας οδηγεί αμέσως στο συμπέρασμα, ότι μια ομάδα μειοψηφίας που διαθέτει όμως ισχύ (πλούτο, δύναμη, όπλα) μπορεί να «κατασκευάσει» τον ορισμό της αλήθειας, που να εξυπηρετεί τα δικά της συμφέροντα. Κατόπιν χρησιμοποιεί τη δύναμή της, να κατατροπώσει όσους έχουν αντιρρήσεις, αφού δεν συμμορφώνονται με την «αλήθεια». Με άλλα λόγια, ο τρόπος σκέψης για την αναζήτηση της απόλυτης αλήθειας, δηλαδή τα εργαλεία σκέψης για να κατανοούμε τι γίνεται στη φύση, μπορεί να καταντήσει δεσποτισμός: Οι λίγοι χρησιμοποιούν αυτά τα εργαλεία, για να διαμορφώνουν τις συμπεριφορές των πολλών. Οι θεωρίες (εργαλεία) της (υποτιθέμενης) απόλυτης αλήθειας καταντούν εργαλεία καταπίεσης. Έτσι, αντί η γνώση να αποτελεί εργαλείο απελευθέρωσης από την άγνοια, μετατρέπεται σε εργαλείο καταπίεσης. Οι λίγοι χρησιμοποιούν την ισχύ τους, για να εξαναγκάσουν τους πολλούς να συμμορφώνονται με τις ιδέες αυτών λίγων.

Ο ΟΥΜΑΝΙΣΜΟΣ

Από την αρχαία εποχή μέχρι το μεσαίωνα, η αιτία των πάντων και η απαρχή όλων των αλληλουχιών αιτίας – αποτελέσματος ξεκινάγε από ένα και μοναδικό σημείο: Το θεό. Τα πάντα κανονίζονται από το θεό, όλα είναι προγεγραμμένα και ο άνθρωπος δεν έχει καμιά δυνατότητα επέμβασης. Αυτού του είδους η θρησκοληψία είναι φανερό ότι κατασκεύασε μια απόλυτη αλήθεια, που εξυπηρετούσε τα συμφέροντα των λίγων, (βασιλιάδων, ευγενών, κλήρου) έναντι των πολλών (δουλοπάροικων). Έτσι, για παράδειγμα ευδοκίμησε το σύστημα της φεουδοκρατίας, όπου οι θρησκευτικές προκαταλήψεις έδεναν τους δουλοπάροικους με συγκεκριμένα κομμάτια γης, που τα δούλευαν και προσκόμιζαν ένα μέρος από το παραγόμενο προϊόν στον φεουδάρχη. Η απόλυτη αλήθεια (θρησκεία) δεν τους επέτρεπε να απομακρυνθούν από τη γη αυτή. Όποιος το τολμούσε, ήταν ο παραβάτης και έπρεπε να τιμωρηθεί. Βλέπουμε εδώ μια κλασική εφαρμογή της ιδέας του Foucault, όπου οι λίγοι «εφευρίσκουν» την απόλυτη αλήθεια, δηλαδή ορίζουν τον κόσμο, και με βάση αυτά καταφέρνουν να βάζουν τους πολλούς να δουλεύουν για αυτούς. Είναι σαφής ο μηχανισμός της εκμετάλλευσης.

Κατά τη περίοδο του διαφωτισμού (Αναγέννησης), εμφανίστηκαν αντιρρησίες στο κατεστημένο του θεού. Άρχισαν να διατυπώνονται θεωρίες, ότι δεν είναι ο θεός που τα κανονίζει όλα. Ο άνθρωπος είναι ένα κέντρο άφθονης δυναμικής, που έχει απεριόριστες δυνατότητες να καθορίσει τη μοίρα του. Αυτός κανονίζει τη πορεία του, «με τη βοήθεια του θεού» και όχι να περιμένει το θεό να φροντίσει για αυτόν (βλέπε το φεουδάρχη). Έτσι, δημιουργήθηκε η νέα φιλοσοφία, με κέντρο τον άνθρωπο (human), ο ουμανισμός. Στο θρήσκευμα διαχωρίστηκαν οι διαμαρτυρόμενοι (ουμανιστές) από τους καθολικούς (παραδοσιακοί θεοκράτες). Τα σπέρματα του καπιταλισμού έχουν τεθεί. Ο δουλοπάροικος απελευθερώνεται από τη γη που τον δεσμεύει και είναι ελεύθερος να πουλήσει την εργατική του δύναμη όπου θέλει. Μεγάλα κύματα

διαμαρτυρομένων μεταναστεύουν στην Αμερική, για να θεμελιώσουν εκεί την «κοιτίδα» του σύγχρονου καπιταλισμού.

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ

Μέχρι το 16^ο αιώνα και για 1000 χρόνια, επικρατεί το φεουδαρχικό σύστημα παραγωγής. Μια μειοψηφία αριστοκρατών αποκτούν από το θρόνο τον έλεγχο μεγάλων εκτάσεων, με αντίτιμο να υποστηρίζουν το βασιλιά. Στις εκτάσεις αυτές, είναι δεμένοι (με θέλημα θεού) οι πλειοψηφούντες του πληθυσμού αγρότες, οι οποίοι λόγω ακριβώς αυτής της δέσμευσης ονομάζονται δουλοπάροικοι (serfs). Οι δουλοπάροικοι είναι καταδικασμένοι, σε όλη τους τη ζωή, να παραμένουν με τις οικογένειές τους και να εργάζονται σε συγκεκριμένα τμήματα γης. Τις μισές μέρες καλλιεργούν τμήματα γης για τον δικό τους βιοπορισμό και τις άλλες μισές για τον φεουδάρχη. Φυσικά, τη Κυριακή δεν εργάζονται, για να πάνε στην εκκλησία και να ακούσουν την «απόλυτη αλήθεια». Το σύστημα αυτό, κατά τη περίοδο του διαφωτισμού αμφισβητήθηκε και σιγά σιγά άρχισε να καταρρέει. Με ξεκίνημα στην Αγγλία (μέσα 17^{ου} αιώνα), τα προνόμια αφαιρέθηκαν προοδευτικά από τους φεουδάρχες και οι δουλοπάροικοι απελευθερώθηκαν από τη δέσμευση με τη συγκεκριμένη γη. Μπορούσαν πλέον να πουλάνε την εργατική του δύναμη όπου ήθελαν. Οι επιστημονικές ανακαλύψεις στους κλάδους των μαθηματικών, φυσικής και χημείας οδήγησαν σε νέες, επαναστατικές μεθόδους παραγωγής και άρχισαν να σχηματίζονται βιομηχανικές μονάδες, αρχικά κοντά στο χώρο παραγωγής των πρώτων υλών και ενάργειας (π.χ. νερό) και αργότερα, με την ανάπτυξη των μεταφορών (ατμός) μακρύτερα. Οι βιομηχανικές μονάδες είχαν έντονη ζήτηση για εργάτες και έτσι δημιουργήθηκε η αγορά εργασίας. Οι ιδιοκτήτες των βιομηχανικών μονάδων, οι καπιταλιστές, άρχισαν να αποκτούν προοδευτικά πλούτο και δύναμη, ενώ οι αριστοκρατία (φεουδάρχες) έχαναν. Το επιστέγασμα της νίκης των καπιταλιστών (αστικής τάξης), ήταν η Γαλλική και Αμερικάνικη επανάσταση. Είχε φτάσει η στιγμή, να κατασκευάσουν οι καπιταλιστές τη δική τους «απόλυτη αλήθεια». Η ώρα των συγγραμμάτων Πολιτικής Οικονομίας του Adam Smith και του David Ricardo.